

BÖLÜM 27

COVID-19 PANDEMİSİNDE KARDİYOLOJİK YAKLAŞIM VE KARDİYAK SONUÇLARI

Fatih AKKAYA¹

Mehmet FİLİZ²

Giriş

Coronavirüsler zarflı ve tek iplikli RNA virüsleridir. Bütün virüsler gibi konakçılarını enfekte ederken o hücrenin bazı bileşenlerini kullanarak kendisini kopyalar ancak RNA virüslerinin diğerlerinden farkı RNA replikasyonu sürecinde hataları düzeltemezler. Böylece her hata beraberinde yeni bir mutasyonu getirerek farklı türleri enfekte etme yeteneği gibi yeni özellikler katabilir. Hastalığın etki mekanizmasını anlayabilmek ve uygun tedaviler geliştirebilmek için virüsün hayat döngüsünü bilmek gereklidir. SARS-CoV-2, “membran ilişkili glikoprotein anjiotensin dönüştürücü enzim 2 (ACE2)” reseptörüne bağlanır. Henüz “dipeptidilpeptidaz 4 (DPP4)” ya da “aminopeptidaz N (APN)” gibi diğer coronavirus reseptörlerine bağlılığı henüz gösterilmemiştir. SARS-CoV-2 enfeksiyonu virüs yüzeyindeki sivri proteinlerin insan ACE2 reseptörüne bağlanması sonucu oluşmaktadır. ACE2 esas olarak tip 2 alveolar hücrelerde üretilmektedir ve virüsün giriş kapısını oluşturmaktadır. Yoğun olarak kalp dokusunda da bulunan ACE2, hipertansiyon (HT), konjestif kalp yetersizliği ve ateroskleroz gibi renin-anjiotensin sisteminin aktivasyonu sonucu oluşan

anjiotensinII’nin olumsuz etkilerini azaltır. ACE2, renin-anjiotensin- aldosteron sisteminde (RAAS) görevli bir transmembran proteinidir. Vazokonstriktör etkisi olan anjiotensinII’nin, vazodilatator etkisi olan anjiotensin 1-7’e dönüşmesini sağlar.

İnsanlarda ACE2 proteini özellikle tip 2 pnömositler olmak üzere miyokard, gastrointestinal sistem (GIS), kemik iliği, böbrek, epitel hücreleri ve dalak dahil pek çok dokuda bulunması SARS-CoV-2’nin neden çoklu organ hasarı ile seyrettiğini açıklayan nedenlerden biri olarak görülebilir (1).

Coronavirüsler, enfekte kişiler tarafından damlacık yoluyla insandan insana bulaşabilir. SARS-CoV-2 enfeksiyonu asemptomatik veya hafif semptomlarla seyredebildiği gibi hem pulmoner hem de sistemik inflamasyona yol açarak otoimmun yanıtın da etkisi ile ARDS, akut kardiyak hasar, embolizm ve çoklu organ yetersizliği gibi geniş yelpazede seyredebilen ölümçül sonuçlara neden olabilmektedir. Vakaların çoğu asemptomatik seyretse de komorbiditesi yüksek hastalar kritik evreye ilerleyebilir. Bu hastalar oldukça kötü seyrettiğinden inflamasyon ve sekonder organ tutulumunun değerlendirilmesi çok

¹ Dr. Öğr. Üyesi Fatih AKKAYA Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi Kardiyoloji AD. drfatihakkaya@gmail.com

² Arş. Gör. Dr. Mehmet FİLİZ Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi Kardiyoloji AD. dr.mehmetfiliz@gmail.com

uzun dönem kardiyovasküler sistem sağlığı açısından kalp sağlığını korumada genel beslenme ilkelerine uyulması, düzenli egzersiz yapılması, yaşam koşullarının optimalizasyonu ve düzenli kardiyoloji vizitleri önem arz etmektedir. COVID-19 hastalığın akut ve kronik dönem klinik seyri açısından bu alanda yapılacak bir çok klinik çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Hamming I, Timens W, Bulthuis ML, Lely AT, Navis G, vanGoor H. Tissuedistribution of ACE2 protein, the functionalreceptorfor SARS coronavirus. A first step in understanding SARS pathogenesis. *Thejournal of Pathology*. 2004;203:631-7
2. ClerkinKj, FriedjA, Raikhelkar j, et al. *CoronavirusDisease 2019 (COVID-19) andCardiovascularDisease* [published online ahead of print, 2020 Mar 21]. *Circulation*. 2020; 10.1161/CIRCULATIONAHA.120.046941
3. Guo T, Fan Y, Chen M, et al. *CardiovascularImplications of FatalOutcomes of PatientsWithCoronavirusDisease 2019 (COVID-19)*. *jAMACardiol*. 2020
4. Arentz M, Yim E, Klaff L, Lokhandwala S, Riedo FX, Chong M, et al. Characteristicsandoutcomes of 21 criticallyillpatientswith COVID-19 in Washington State. *jAMA*. 2020; DOI: 10.1001/jama.2020.4326
5. Oudit GY, Kassiri z, jiang C, et al. SARScoronavirus modulation of myocardial ACE2 expressionandinflammation in patientswith SARS. *Eur j ClinInvest*. 2009;39:618-25
6. Ding Y, He L, zhang Q, et al. Organ distribution of severe acuterespiratorysyndrome (SARS) associated corona-virus (SARS-CoV) in SARS patients: implicationsforpathogenesisandvirus transmissionpathways. *Thejournal of Pathology*. 2004;203:622-30
7. Ding Y, Wang H, Shen H, et al. Theclinicalpathology of severe acuterespiratorysyndrome (SARS): a report fromChina. *Thejournal of pathology*. 2003;200:282-9
8. Guillemin L. Virus-inducedsystemicvasculitides: newtherapeuticapproaches. *Clin Dev Immunol*. 2004;11:227-31
9. UdelljA, zawi R, Bhatt DL, et al. Associationbetweeninfluenzavaccinationandcardiovascularoutcomes in high-risk patients: a metaanalysis. *jAMA*. 2013;310:1711-20.
10. Chapman AR, Shah AS, Lee KK, et al. LongTermOutcomes in PatientsWithType 2 MyocardialInfarctionand-MyocardialInjury. *Circulation*. 2018;137:1236-45
11. Tang N, Li D, Wang X, Sun z. Abnormalcoagulationparametersareassociatedwithpoorprognosis in patientswithnovelcoronaviruspneumonia. *jThrombHaemost*. 2020;18:844- 7
12. Rezaee-Zavareh MS, Tohidi M, Sabouri A, Ramezani-Binabaj M, Sadeghi-Ghahrodi M, Einollahi B. Infectiousandcoronaryarterydisease. *ARYA Atheroscler*. 2016;12(1):41-9.
13. Kwong JC, Schwartz KL, Campitelli MA, et al. Acutemyocardialinfarctionafterlaboratoryconfirmedinfluenza-infection. *N Engl J Med*. 2018;378(4):345-53
14. Chen T, Wu D, Chen H, et al. Clinicalcharacteristics of 113 deceasedpatientswithcoronavirusdisease 2019: retrospectivestudy. *BMJ*. 2020;2:m1091. doi:10.1136/bmj.m1091
15. Wang D, Hu B, Hu C, et al. ClinicalCharacteristics of 138 HospitalizedPatientswith 2019 NovelCoronavirus-InfectedPneumonia in Wuhan, China. *JAMA*. 2020;323(11):1061- 9.
16. Pinto MDS. *Coronavirusdisease 2019 (COVID-19): Coronaryarterydiseasessues*. uptodate. <https://www.uptodate.com/contents/ coronavirus-disease-2019-COVID-19-coronaryartery-disease-issues>. Published 2020.
17. Zhou F, Yu T, Du R, et al. Clinicalcourseand risk factorsformortality of adultinpatientswith COVID-19 in Wuhan, China: a retrospectivecohortstudy. *Lancet*. 2020;395(10229):1054- 62.
18. Huang C, Wang Y, Li X, et al. Clinicalfeatures of patientsinfectedwith 2019 novelcoronavirus in Wuhan, China. *Lancet*. 2020;395: 497-506.
19. Wu Z, McGoogan JM. Characteristics of andimportant-lessonsfromthecoronavirusdisease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72314 casesfromtheChinesecenterfordisease Control andprevention. *JAMA*. 2020;323(13):1239-42
20. Lippi G, Plebani M. Laboratoryabnormalities in patientswith COVID-2019 infection. *ClinChemLabMed*. 2020.
21. Shi S, Oin M, Shen B, et al. Association of CardiacInjuryWithMortality in HospitalizedPatientsWith COVID-19 in Wuhan, Chin. *JAMA Cardiol* 2020. Doi:10.1001/jamacardio.2020.0950.
22. Ukena M, Kindermann, F. Mahfoud J, et al. Diagnosticandprognosticvalidity of differentbiomarkers in patientswithsuspectedmyocarditis. *ClinResCardiol*. 2014;103(9):743- 51.
23. Felker GM, Boehmer JP, Hruban RH, et al. Echocardiographicfindings in fulminantandacute myocarditis. *J AmCollCardiol*. 2000;36(1):227-32
24. Inciardi RM, Lupi L, Zaccone G, et al. Cardiacinvolvement in a patientwithcoronavirusdisease 2019 (COVID-19). *JAMA Cardiol* 2020. Doi:10.1001/jamacardio.2020.1096.
25. Caforio AL, Pankuweit S, Arbustini E, et al. Currentstate of knowledge on aetiology, diagnosis, management, andtherapy of myocarditis: apositionstatement of europeansociety of cardiologyworkinggroup on myocardialandpericardialdisease. *EurHeart J*. 2013;34(33):2636-48
26. Yang X, Yu Y, Xu J, et al. Clinical Course andOutcomes of Criticallyillpatientswith SARS-CoV-2 Pneumonia in WuhanChina: A Single -centered, Retrospective, ObservationalStudy. *LancerRespirMed*. 2020 doi:10.1016/S2213-2600(20)30079-5
27. World HealthOrganization, Clinical Management of Severe AcuteRespiratoryInfectionWhenNovelCoronavirus (nCoV) Infection is Suspected, WHO, 2020
28. McNamara DM, Holubkov R, Starling RC, Dec GW,

- Loh E, Torre-Amione G, Gass A, Janosko K, Tokarczyk T, Kessler P, et al. Controlled trial of intravenous immunoglobulin in recent-onset dilated cardiomyopathy. *Circulation.* 2001;103:2254–2259. doi: 10.1161/01.cir.103.18.2254
29. Maron BJ, Udelson JE, Bonow RO, Nishimura RA, Ackerman MJ, Estes NA 3rd, Cooper LT Jr, Link MS, Maron MS; American Heart Association Electrophysiology and Arrhythmias Committee of Council on Clinical Cardiology, Council on Cardiovascular Disease in the Young, Council on Cardiovascular and Stroke Nursing, Council on Functional Genomics and Translational Biology, and American College of Cardiology. Eligibility and disqualification recommendations for competitive athletes with cardiovascular abnormalities: Task Force 3: Hypertrophic Cardiomyopathy, Arrhythmogenic Right Ventricular Cardiomyopathy and Other Cardiomyopathies, and Myocarditis: a scientific statement from the American Heart Association and American College of Cardiology. *Circulation.* 2015;132:e273–e280. doi: 10.1161/CIR.0000000000000239
30. Tardif JC, Kouz S, Waters DD, et al. Efficacy and safety of low-dose colchicine after myocardial infarction. *N Engl J Med.* 2019;381(26):2497–2505. doi:10.1056/NEJMoa1912388
31. Deftereos S, Giannopoulos G, Angelidis C, et al. Anti-inflammatory treatment with colchicine in acute myocardial infarction: a pilot study. *Circulation.* 2015;132(15):1395–1403. doi:10.1161/CIRCULATIONAHA.115.017611
32. Effect of Colchicine vs Standard Care on Cardiac and Inflammatory Biomarkers and Clinical Outcomes in Patients Hospitalized With Coronavirus Disease 2019. The GRECCO-19 Randomized Clinical Trial. Spyridon G. Deftereos, MD, PhD¹; Georgios Giannopoulos, MD, PhD²; Dimitrios A. Vrachatis, MD, MSc, PhD³ et al
33. Valentina O. Puntnmann, MD, PhD; M. Ludovica Carerj, MD; Imke Wieters, MD; Masia Fahim et al. Outcomes of Cardiovascular Magnetic Resonance Imaging in Patients Recently Recovered From Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). *JAMA Cardiol.* 2020; 5 (11): 1265–1273. doi: 10.1001/jamacardio.2020.3557
34. Sabrina Kopp, Sebastian Go, Thomas Jansen et al. Evidence of SARS-CoV-2 mRNA in endomyocardial biopsies of patients with clinically suspected myocarditis—tested negative for COVID-19 in nasopharyngeal swab Philip Wenzel. *Cardiovascular Research*, Cilt 116, Sayı 10, 1 Ağustos 2020, Sayfalar 1661–1663,
35. Qi Wu, Lina Zhou, Xin Sun et al. Altered Lipid Metabolism in Recovered SARS Patients Twelve Years after Infection. *Sci Rep* 7, 9110 (2017)